

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 811.161.2'27:378.091.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15332307>

Підходи до формування комунікативно-прагматичних умінь здобувачів вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»

Шульжук Наталія Василівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6177-3336>

Прийнято: 17.04.2025 | Опубліковано: 29.04.2025

Анотація. Запорукою успішної діяльності фахівця у будь-якій галузі є високий рівень сформованості його професійної комунікативної компетентності. Тому навчальна дисципліна «Українська мова (за професійним спілкуванням)» – обов'язковий освітній компонент у підготовці здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей, спрямований на формування мовної особистості, яка виявляє здатність грамотно й комунікативно доречно послуговуватись засобами мови з метою обміну інформацією, встановлення і підтримки контакту зі співрозмовником. Запропоновані у науковій літературі моделі цієї дисципліни засвідчують пріоритетність таких підходів до її вивчення, як компетентнісний, функційно-стилістичний, комунікативно-прагматичний, соціокультурний, що уможливають використання мови не

лише як сукупності правил, а і як засобу комунікації, впливу, самовираження мовця. **Мета** – обґрунтувати доцільність комунікативно-прагматичної переорієнтації методики викладання української мови для здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей ЗВО у контексті антропоцентризму сучасної науки, поліпарадигмального простоту лінгвістики та глобалізаційних тенденцій інформаційного суспільства. **Результати.** Аналіз практики викладача-філолога та здобутків таких галузей знань, як соціолінгвістика, прагмалінгвістика, комунікативна лінгвістика, еколінгвістика та ін., уможливив укладання системи ситуативно-творчих завдань, які «запускають» мотиваційний ресурс здобувачів вищої освіти, сприяють формуванню їх комунікативно-прагматичних умінь та інформаційної культури. **Висновки.** Методична вправність викладача-філолога полягає у виборі висхідної траєкторії (від орфографічно-пунктуаційної грамотності до комунікативної оптимальності), орієнтованої на формування в здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей комунікативно-прагматичних умінь і навичок, що уможливлюють їх здатність послуговуватись мовою у сфері професійної діяльності раціонально. Володіння державною мовою визначає не лише місце фахівця в соціумі та його ідентифікацію із певним етносом, а й формує непохитні кордони національної безпеки.

Ключові слова: професійне мовлення, комунікативна та інформаційна грамотність, ситуативно-творчі вправи, комунікативно-прагматичні уміння, мовна особистість.

Approaches to Developing Communicative and Pragmatic Competencies of Higher Education Students in the Course «Ukrainian Language for Professional Purposes»

Shulzhuk Natalia Vasilivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of Department of the Ukrainian Language, Rivne State University of the Humanities, Rivne, Ukraine, <https://orcid/0000-0002-6177-3336>

Abstract. *A high level of professional communicative competence is a key prerequisite for the successful activity of a specialist in any field. Therefore, the course «Ukrainian Language for Professional Purposes» is a mandatory educational component in the training of non-philological higher education students. It is aimed at developing a linguistic identity capable of using language competently and appropriately for information exchange and for establishing and maintaining communication. The models of this course presented in the scholarly literature highlight the priority of several approaches to its teaching, including the competency-based, functional-stylistic, communicative-pragmatic, and sociocultural approaches. These approaches view language not merely as a system of rules, but as a tool for communication, influence, and speaker self-expression. **The aim.** To justify the relevance of reorienting the teaching methodology of the Ukrainian language toward a communicative-pragmatic approach for non-philological students of higher education institutions, within the context of the anthropocentric paradigm of modern science, the multi-paradigmatic nature of linguistics, and the globalization trends of the information society. **Results.** An analysis of philologists' teaching practices and insights from disciplines such as sociolinguistics, pragmalinguistics, communicative linguistics, and ecolinguistics enabled the design of situational and creative tasks. These tasks activate the motivational resources of students, foster their communicative-*

*pragmatic skills, and enhance their information literacy. **Conclusions.** The methodological competence of a language instructor lies in choosing a developmental trajectory – from orthographic and punctuation literacy to communicative optimality – focused on equipping non-philological students with communicative-pragmatic skills that enable rational use of language in professional contexts. Proficiency in the state language not only determines a specialist's place in society and their identification with a specific ethnic group, but also contributes to strengthening the foundations of national security.*

***Keywords:** professional language, communicative and information literacy, situational-creative tasks, communicative-pragmatic skills, linguistic identity.*

Постановка проблеми. Запорукою успішної діяльності фахівця у будь-якій галузі є не лише високий рівень сформованості його професійної компетентності, а й комунікативної, яка засвідчує здатність мовця продукувати професійні тексти із дотриманням правописних, лексичних, граматичних і стилістичних норм сучасної української літературної мови, виявляти ознаки комунікативної грамотності, інформаційної культури у професійному мовленні, а також сприяє засвоєнню обов'язкових навчальних курсів, передбачених відповідним навчальним планом. Тому навчальна дисципліна «Українська мова (за професійним спілкуванням)» як обов'язковий освітній компонент у підготовці здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей покликана «сформувати мовну особистість, обізнану з культурою усного й писемного мовлення, яка вміє в повному обсязі використовувати набуті знання, вміння й навички для оптимальної мовної поведінки в професійній сфері» [1, с. 3]. Отже, мета вказаної дисципліни – сформувати мовну особистість, яка виявляє здатність грамотно й комунікативно виправдано послуговуватись засобами мови/мовлення з метою обміну інформацією, встановлення і підтримки контакту

зі співрозмовником у державно-правовій та суспільно-виробничій галузях із дотриманням етикету ділового спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективна мовна підготовка здобувачів вищої освіти – проблема не нова. Її різноаспектна реалізація – предмет наукових пошуків таких дослідників, як Л. Мацько, Л. Савенкова, О. Тищенко, В. Михайлюк, О. Христя, Н. Юрійчук, В. Юкало, С. Омельчук, І. Дроздова та ін. Нам імпонують міркування В. Юкала про те, що «володіння спеціальною мовою – вторинне явище, оскільки її носії спочатку мають бути носіями національної літературної мови» [2, с. 44]. Отже, будь-яку діяльність людини опосередковує мовленнєва діяльність, в основі високого рівня сформованості якої – орфографічно-пунктуаційна грамотність та стилістична виразність. Очевидно, тому в науковій літературі представлені міркування вчених щодо методики формування правописних та граматико-стилістичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти через посередництво передусім репродуктивних та реконструктивних вправ (В. Бадер Н. Голуб, С. Омельчук, М. Пентиліук, І. Дроздова та ін.).

Слушною вважаємо і тезу О. Христі щодо необхідності врахування визначальних для мовної ситуації в Україні чинників (міжмовні контакти, які призводять до змішування кодів; культурна деколонізація, у межах якої відбувається пошук нового мовного канону як одного із засобів утвердження національної ідентичності; мода на інтертекстуальність, що «розхитує мовну норму та знижує поріг чутливості до її порушень» [3, с. 312]), які уможливають узгодження інтересів суспільства з інтересами особистості, усебічний розвиток якої втілюється в її мовленнєвій діяльності.

У фаховій періодиці запропоновано чимало моделей української мови за професійним спрямуванням (В. Михайлик, О. Тищенко, Л. Струганець, Е. Палихата, М. Пігур, В. Юкало, Н. Юрійчук, Л. Мацько та ін.). Автори сучасних підручників з дисципліни «Українська мова (за професійним

спрямуванням)» [1; 4; 5; 6; 7; 8] надають перевагу моделі навчання мови, в основі якої – поєднання компетентнісного (мету навчання мови визначають через поняття «компетенція» (знання і вміння у конкретній галузі людської діяльності) та «компетентність» (компетенції, помножені на досвід ефективного їх застосування)), соціокультурного (органічний зв'язок мови з національною історією, культурою, а також побутом, звичаями, міфологією та ін. її носіїв), функційно-стилістичного (врахування функцій мовних одиниць, які вони виконують в комунікативних актах відповідно до мети, а також національно-культурної семантики та особливостей її вияву в соціально-мовленнєвих ситуаціях), комунікативно-діяльнісного (навчання мови у процесі мовленнєвої діяльності, формування комунікативних умінь і навичок мовців у контексті конкретної ситуації мовлення) підходів. Отже, у процесі формування мовної особистості майбутнього фахівця у будь-якій царині базовою, звичайно, є мовна компетенція, проте немає підстав ігнорувати комунікативно-прагматичні та етнічні її складники. Крім того, науковці пропонують зосередитися не лише на методиці мовного навчання, а й мовного виховання і формування усвідомленої позитивної мовленнєвої поведінки здобувачів вищої освіти.

Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що фахівці послуговуються мовою не лише як семіотичною системою та сукупністю правил, а передусім як засобом комунікації, впливу, особистісного та професійного самовираження, тому пошук ефективних шляхів формування професійного мовлення – **актуальна** проблема антропозорієнтованої лінгводидактики, сфокусованої на мовленнєвому розвитку здобувачів вищої освіти та на формуванні їх комунікативно-прагматичних умінь і навичок.

Мета статті – обґрунтувати доцільність комунікативно-прагматичного підходу до викладання української мови для здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей ЗВО у контексті поліпарадигмального простоту сучасної лінгвістики та глобалізаційних тенденцій інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багаторічна практика викладача-філолога дає підстави стверджувати, що, на жаль, вказані вище підходи, вироблені мовознавцями та лінгводидактами в останні десятиріччя, системно не впроваджені у навчальну практику: на практичних заняттях з української мови за професійним спрямуванням здебільшого панує системно-структурний підхід до вивчення мови (увага до найпоширеніших орфограм і пунктограм переважно на базі професійно орієнтованих текстів), що унеможливорює врахування значущого компонента мовних одиниць, які обирає мовець для досягнення поставлених цілей в умовах конкретної мовленнєвої ситуації. Переконані, що успішна реалізація цих підходів під час вивчення української мови за професійним спрямуванням можлива за умови їх інтеграції на базі тексту. Проте орієнтир на параметри ситуації мовлення, крім поняття «текст», актуалізував у працях науковців ширше за обсягом поняття – «дискурс» (наприклад, українська дослідниця О. Селіванова запропонувала чотири типи значень дискурсу: зв'язний текст у контексті супровідних фонових чинників; замкнена цілісна комунікативна ситуація, складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлений параметрами спілкування й розуміння; стиль мовного спілкування; зразок мовленнєвої поведінки у відповідній сфері з відповідним набором змінних [9, с. 91–92]) і похідне від нього – «дискурсна компетенція» («здатність мовної особистості будувати і сприймати цілісні дискурси різних типів відповідно до комунікативного наміру в межах конкретної ситуації спілкування з урахуванням специфіки їх семантико-прагматичної і граматичної організації на макро- і мікрорівні та взаємозв'язку екстралінгвістичних і лінгвістичних компонентів» [10, с. 256]). У зв'язку з цим слушними є міркування мовознавців щодо актуальності не лише обов'язкових (загальнотекстових) та факультативних (специфічних для конкретного тексту або групи текстів) категорій тексту, а й текстово-дискурсних (цілісності, дискретності, інформативності (з підкатегоріями концептуальності, підтексту,

аксіологічності, емотивності), зв'язності, континуума (з підкатегоріями прогресії, стагнації та простору), референційності, антропоцентричності (з підкатегоріями адресантності, адресатності), інтерактивності (з підкатегоріями інтенційності, стратегічності, інтерпретанти, ефективності) й інтерсеміотичності [9]) як засобу комунікації та трансляції соціокультурного досвіду людства, як процесу соціалізації й духовного розвитку особистості.

Такий підхід вважаємо пріоритетним і до вивчення «Української мови (за професійним спрямуванням)». У зв'язку з чим малоефективними видаються завдання до вправ, які передбачають лише вставлення необхідних літер на місці пропусків або виявлення у тексті пропущених розділових знаків. Такі вправи не активізують мотиваційний ресурс здобувачів вищої освіти і не сприяють формуванню в них мовної/мовленнєвої майстерності.

Очевидно, потрібно орієнтуватися на ситуативно-творчі завдання, які від викладача вимагають чіткого формулювання параметрів ситуації мовлення, а від здобувача освіти – комунікативно оптимального добору мовного/мовленнєвого ресурсу з метою реалізації наміру в умовах окресленої ситуації. Так, опрацьовуючи тему «Культура усного професійного спілкування», викладач може запропонувати завдання, які містять пропозиції щодо вибору такого ресурсу (тут і далі пропонуємо завдання, вміщені у виданні: Шульжук Н. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти спеціальності І7 «Терапія та реабілітація». Рівне : РДГУ, 2025. 225 с. [11]):

Завдання 1. Укладіть текст запрошення на захід «Знайомтеся: ми – першокурсники!» для декана факультету, скориставшись такими мовними формулами (на вибір), як: «Дозвольте запросити Вас...», «Запрошуємо Вас узяти участь у...», «Запрошуємо Вас відвідати ...», «Маємо честь запросити Вас на ...», «На знак своєї вдячності запрошуємо Вас на ...»; «Будемо вдячні, якщо Ви зможете взяти участь у ...», «Завжди раді бачити Вас ...», «Нам буде приємно бачити Вас серед гостей», «Розраховуємо на Вашу згоду і сподіваємося, що Ви відвідаєте ...», «Зробіть нам приємність і відвідайте...», «Сподіваємося на зустріч із Вами».

Завдання 2. Відомо, що за допомогою вибачення людина визнає свою провину й прагне спокутувати її. Уявіть, що під час занять сталася неприємна ситуація: Вам викладач зробив неодноразово зауваження, оскільки Ви розмовляли з одногрупником. Ви неввічливо відреагували на таке зауваження – викладач попросив Вас залишити аудиторію. Після пари Ви

вирішили залагодити конфлікт і перепросити. Укладіть відповідний текст, використавши такі мовні формули, як: «Вибачте мені!», «Пробачте, будь ласка!», «Даруйте!», «Прошу вибачення!», «Перепрошую!», «Мені надзвичайно шкода...», «Вибачте, будь ласка, я не навмисно...».

Завдання 3. В українській мові існує низка ввічливих форм відмови: «Ні, дякую», «Дякую, не треба», «На жаль, ні», «Ні в якому разі», «Це неможливо», «Про це не може бути й мови». Бажано розширювати формули відмови до фраз, аби незгода не звучала занадто категорично й образливо.

Уявіть, що Вас запросив одногрупник на святкування дня народження, проте Ви не плануєте образити його, хоча й не маєте наміру прийняти запрошення. Змоделюйте варіант своєї коректної відмови.

Завдання 4. Подяку висловлюють виразами, що відповідають ситуації («Дякую!», «Спасибі!», «Сердечно Вам дякую!», «Прийміть мою найщирішу вдячність!», «Дозвольте висловити Вам найщирішу подяку!» та ін.).

Уявіть ситуацію: Ви довго не могли самостійно виконати одне із завдань лабораторної роботи, і викладач Вам запропонував свою допомогу, в результаті чого проблему було швидко розв'язано – Ви отримали оцінку високого рівня, що уможливило хороший підсумковий бал за змістовий модуль. Висловіть свою подяку викладачеві, беручи до уваги, що він: а) доволі молода особа без наукового ступеня; б) шанований у закладі вищої освіти професор поважного віку.

Продуктивними є і такі ситуативно-творчі завдання, які орієнтують здобувачів освіти на самостійний пошук одиниць різних мовних рівнів для ефективної комунікації у змодельованих мовленнєвих ситуаціях. Наприклад:

Завдання 1. Прочитайте вислів Наполеона: «Неук має велику перевагу перед освіченою людиною: він завжди задоволений собою». Чи погоджуєтесь ви з цим? Свої міркування обґрунтуйте.

Завдання 2. Прочитайте запропоновані тези. З якою з них ви погоджуєтесь? Доведіть достовірність однієї і хибність іншої. Переконайте у цьому присутніх, взявши до уваги їх вік, соціальний статус, рівень інтелектуального розвитку, здатність/нездатність контролювати психоемоційний стан та ін. Свій виступ запишіть на диктофон, прослухайте його. Проаналізуйте виявлені помилки. Формулювання яких висловлювань ви б змінили? Аргументуйте свою позицію.

- В Україні державною мовою повинна бути українська.
- В Україні може бути кілька державних мов.

Ефективність професійної комунікації визначають не лише обрані мовцем комунікативні стратегії і тактики, а й сучасні тенденції у спілкуванні членів соціуму (зростання їх освіченості, самостійності, мобільності, почуття власної гідності, взаємної вимогливості у професійних колективах; розширення сфери їх спілкування, короточасних мовленнєвих контактів (нерідко емоційно забарвлених) та ін.), які помітно ускладнюють комунікативну взаємодію. Тому

важливим складником комунікативної грамотності здобувачів освіти стає їх здатність формувати такий комунікативно-прагматичний простір, який уможлиблює досягнення мети та збереження комунікативної рівноваги між співрозмовниками. Перспективним у цьому контексті вважаємо занурення у проблемне поле таких галузей знань, що сформувалися внаслідок лінгвістичного експансіонізму, як психолінгвістика, соціолінгвістика, прагмалінгвістика, лінгвістична конфліктологія, комунікативна лінгвістика, еколінгвістика та ін.). Остання, наприклад, активізує увагу до мовленнєвого насилля як форми мовленнєвої поведінки, спрямованої на імпліцитний (мовленнєва маніпуляція) або експліцитний (мовленнєва агресія) вербальний вплив на адресата з метою зміни його комунікативних установок або приниження (образи). Тому під час вивчення змістового модуля «Професійна комунікація», у межах якого сконцентрована увага на функціях спілкування, ділових паперах як засобу писемної професійної комунікації, культурі усного професійного мовлення та формах колективного обговорення професійних проблем, здобувачам освіти доцільно пропонувати завдання, що спонукають їх до свідомого вибору відповідного типу комунікативної взаємодії (співробітництва (кооперації), суперництва, конфлікту), усвідомлення ролі комунікативного пристосування в конкретній мовленнєвій ситуації, породження власних емотивно коректних текстів й адекватного сприймання емоційних домінант чужих, а також аналізу причини комунікативних невдач і пошуку шляхів їх усунення. Інакше кажучи, здобувачам освіти потрібно продемонструвати гнучкість і смислову валентність мовних знаків, які можуть наповнити їх різним змістом у відповідних контекстах (обсяг змісту знаків як одиниць мови і як одиниць мовлення не завжди збігається), що й провокує реалізацію їх конфліктогенного потенціалу. Наведемо приклади таких завдань:

Завдання 1. Уявіть, що вам запропонували взяти інтерв'ю у відомої людини (ректора університету, мера міста, Президента України, авторитетного фахівця у Вашій галузі ...). Укладіть систему запитань для такого інтерв'ю, беручи до уваги вік, стать, коло інтересів, рівень інтелектуального та духовного розвитку, темперамент вашого співрозмовника.

Поміркуйте над тим, у якій формі порушуватимете «незручні» проблеми, які засоби мовленнєвого впливу на співрозмовника використаєте з метою отримання правдивої інформації? Які типи комунікативної взаємодії (кооперація, суперництво, конфлікт) плануєте застосувати під час інтерв'ю? З якою метою?

Завдання 2. Прокоментуйте такі вияви сучасної комунікації, як мовленнєва агресія та мовленнєва маніпуляція. Як вони впливають на ефективність комунікації фахівця? Свої міркування проілюструйте, змодельовавши реальні мовленнєві ситуації, які можуть виникнути у Вашій професійній діяльності.

Завдання 3. Запропонуйте способи ефективного розв'язання комунікативних конфліктів, змодельовавши реальні мовленнєві ситуації, які можуть виникнути у Вашій професійній діяльності. Як, на Вашу думку, запобігти конфліктній комунікативній взаємодії? Проілюструйте позитивні наслідки конфлікту.

Поділяємо міркування дослідниці О. Дарморіз щодо сучасного стану розвитку суспільства, який характеризують процеси глобалізації та інтеграції: «Світ стає тіснішим, комунікативні процеси – інтенсивнішими й напруженішими, науково-технічні досягнення розвиваються максимально стрімко. Блискавичними є зміни і в культурній сфері. Уміти реагувати на ці зміни – означає розуміти, що саме відбувається з сучасною людиною, як їй будувати стосунки з іншими, чим є нині світовий простір (зокрема й культурний), як особа може зберегти свою унікальність і сформувати власну ідентичність» [12, с. 190]. З-поміж визначальних ознак інформаційного суспільства вона виокремлює такі, як-от: лавиноподібне зростання кількості електронних (оцифрованих) інформаційних ресурсів, вільне поширення інформації та необмежений доступ до неї. У науковій літературі у зв'язку з цим усе частіше натрапляємо на поняття «інформаційна культура» («інформаційний компонент людської культури загалом, що об'єктивно характеризує рівень усіх інформаційних процесів у суспільстві та наявних інформаційних стосунків» [12, с. 191]). Попри те, що сучасні глобалізаційні тенденції зазнають критики у працях багатьох науковців, інформаційна культура активно розвивається, набуваючи нових форм і виявів, впливаючи на життя членів соціуму. Переконані, що така тенденція збережеться надалі й посутньо впливатиме на текстоцентричну модель методики викладання мови: навчально-педагогічний дискурс має усі перспективи набути (а можливо, уже й набув) ознак гіпертекстуальності.

У контексті порушеної проблеми ефективними можуть виявитись такі завдання, як запропоноване нижче:

Завдання 1. Підготуйте повідомлення (на 5–7 хвилин) про мовні особливості сучасного інтернет-спілкування як комунікативного каналу ХХІ століття, послуговуючись науковим доробком таких науковців, як С. Зайцева, Г. Клярська, О. Тарасенко, Л. Городенко, О. Дарморіз, О. Кивлюк, Р. Максимчук, Ю. Москаль, В. Онопрієнко, В. Орлова, К. Пивоварська, М. Сидоров, Д. Табаков, Ю. Маковецька-Гудзь, В. Руденко, О. Тищенко та ін. (див. список рекомендованої до теми літератури).

Які типові мовні недоліки Ви помічаєте в інтернет-комунікації? Як це, на Вашу думку, впливає на правописну грамотність користувача інтернет-простору? У який спосіб, на Вашу думку, можна ефективно формувати інформаційну культуру користувача соціальних мереж?

Як фахівець у галузі Вашої майбутньої професійної діяльності може ефективно використовувати соціальні мережі для її популяризації?

Чи поділяєте ви думку дослідників про те, що сформувався новий тип мовної особистості – член інтернет-спільнот? Які визначальні риси такої мовної особистості?

Які можливості відкриває мережева взаємодія перед здобувачем вищої освіти?

Інтернет-мережа як обов'язковий складник процесу навчання активізує різні види читання: пошуково-референтного (пошук за темою чи покликанням), орієнтовно-референтного (орієнтир на підтеми на основі кількох гіперпокликань), оцінно-інформативного (читання усіх текстів, що є інформаційно значущими), привласнено-інформативного (логічне структурування інформації), створювально-інформативного (побудова власного комунікативно-цільного та структурно й композиційно зв'язаного тексту) (термінологія І. Дроздової [13]).

Дистанційна форма навчання в останні роки виявила окремі переваги гіпертекстової організації навчально-педагогічного дискурсу перед традиційним (лінійним) текстом: вона забезпечує доступ до акумульованого знання, задовольняє потребу здобувача освіти в пошуковій та дослідницькій діяльності, організовує діалог з багатьма авторами та відчутно економить час. По суті це нове навчально-пізнавальне середовище, яке сприяє розв'язанню багатьох дидактичних завдань, скеровує освітній процес, стає способом організації мобільної діагностики знань, умінь і навичок здобувачів освіти. Тому актуальною сьогодні є проблема формування інформаційної культури користувача віртуальних мереж.

Нарешті, ще один важливий аспект порушеної проблеми. Володіння державною мовою – не лише одна з умов фахового зростання та професійної майстерності носія мови. В умовах агресивної війни за територіальну цілісність України слухними є міркування Ю. Макарець про те, що «члени суспільства об'єднуються передусім не навколо політичних переконань чи економічних інтересів (це надто абстрактні поняття, щоб набути особистісної цінності для пересічного громадянина), а навколо мови й культури» [14, с. 38]. Саме тому дослідниця робить висновок про те, що мова – важливий вимір національної безпеки: зміцнення позицій державної мови посутньо зміцнює Україну у протистоянні з агресором. І тут підтримкою для викладача «Української мови (за професійним спрямуванням)» має стати продумана цілеспрямована мовна політика держави: «Допоки система української мови зазнає деструктивних впливів, її носії масово маргіналізуються, що позбавляє їх лінгвістичного коду, який уможлиблює збереження унікальної національної картини світу, небезпека є і для всієї держави, громадяни якої стають сприйнятливішими до інформаційної пропаганди з боку держави-агресора. Уряд має проводити дії щодо популяризації української мови й провадити чітку проукраїнську мовну політику. Адже нетерпимість до державної мови – вияв нетерпимості до всієї української держави. Мова – це суть кожної національної держави, і яку б державну будівлю українське суспільство не намагалося звести, вона зрештою завалиться, якщо їй бракуватиме фундаменту» [14, с. 44].

Висновки. Мовна особистість – це узагальнений образ носія мовної свідомості, національної мовної картини світу, мовних знань, умінь і навичок, мовних традицій та мовної культури. Тому методична вправність викладача-філолога полягає у виборі висхідної траєкторії (від орфографічно-пунктуаційної грамотності та стилістичної виразності до комунікативної доцільності й оптимальності), орієнтованої на формування в здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей комунікативно-прагматичних умінь і навичок,

що уможлиблюють їх здатність раціонально послуговуватись мовою із дотриманням морально-етичних цінностей та уникнення проявів деструктивної комунікативної взаємодії у сфері професійної діяльності.

Комунікативна грамотність – потужний чинник професійної майстерності фахівця, а володіння державною мовою визначає не лише його місце в соціумі та ідентифікацію із певним етносом, а й формує непохитні кордони національної безпеки у протистоянні з агресором. Усе це надає особливого статусу навчальній дисципліні «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у будь-якій освітньо-професійній програмі підготовки фахівців та розширює її завдання у контексті глобалізаційних тенденцій сучасного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 192 с.
2. Юкало В. Структура спеціальної мови і професійного спілкування. *Дивослово*. 2005. № 12. С. 43–47.
3. Христя О. В. Викладання української мови у технічному ВНЗ. *Дослідження з лексикології і граматики української мови* : зб. наук. пр. Дніпропетр. нац. ун-ту імені Олеся Гончара. Дніпропетровськ : Видавець Біла К. О., 2010. Вип. 9. С. 311–316.
4. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням. Для студентів факультету економіки та управління : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 192 с.
5. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: модуль. курс: навч. посіб. Київ : Центр учбової літ., 2019. 592 с.
6. Пентиліук М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. Київ : Центр учбової літ., 2019. 220 с.

7. Степаненко М. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. 536 с.
8. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Алерта, 2023. 536 с.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
10. Кучерява О. Система роботи з формування дискурсивної компетенції у сфері писемної комунікації. *Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна»*. 2010. Вип. 50. С. 254–261.
11. Шульжук Н. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти спеціальності І7 «Терапія та реабілітація». Рівне : РДГУ, 2025. 225 с.
12. Дарморіз О. Особливості розвитку інформаційної культури в добу глобалізації. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки*. 2012. Вип. 15. С. 190–196.
13. Дроздова І. П. Навчання читання текстів за фахом як основа формування професійного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 5. С. 33–38.
14. Макарець Ю. С. Мовний вимір національної безпеки України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2017. Вип. 68. С. 37–44.